โครงการธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๐

๑. หน่วยงานรับผิดชอบ

๑.๑ หน่วยงานหลัก สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๑.๒ หน่วยงานบูรณาการ

๑.๒.๑ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๒.๒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑.๒.๓ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

๑.๒.๔ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

๑.๒.๕ โรงเรียนบ้านกองแหะ

๑.๒.๖ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๑.๒.๗ มูลนิธิเห็ดไมคอร์ไรซาเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้

๒. ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์/นโยบาย

๒.๑ ยุทธศาสตร์ชาติ: ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

๒.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๒.๑ ประเด็นแผนแม่บท: ประเด็นพลังทางสังคม

๒.๒.๒ ประเด็นแผนย่อย: การเสริมสร้างทุนทางสังคม

๒.๒.๓ เป้าหมายของแผนย่อย: ภาคีการพัฒนามีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๒.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓

๒.๓.๑ หมุดหมายที่ ๑ ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง

๒.๓.๒ เป้าหมาย: มูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปสูงขึ้น

๒.๔ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

๒.๔.๑ เป้าหมายที่ ๑๖ ความสงบสุข ยุติธรรม และสถาบันเข้มแข็ง

๒.๔.๒ เป้าหมายย่อย ๑๖.๗ สร้างหลักประกันว่าจะมีกระบวนการตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบ ครอบคลุม มีส่วนร่วม และมีความเป็นตัวแทนที่ดีในทุกระดับการตัดสินใจ

๒.๕ นโยบายรัฐบาล

๒.๕.๑ ข้อ ๑ นโยบายพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

- ข้อ ๑.๒ สืบสานต่อยอดโครงการพระราชดำริและโครงการตามแนวพระราชดำริ
- การส่งเสริมการดำเนินงานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒.๖ นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒.๖.๑ ข้อ ๓ พัฒนาศักยภาพเกษตรกร

- ยกระดับทักษะผ่านหลักสูตร Reskill และ Upskill
- สร้างองค์ความรู้ ทักษะสมัยใหม่/สนับสนุนการประกอบอาชีพด้านการเกษตร

๒.๗ ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๗๐

- ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๐ ข้อ ๔ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผนย่อยของแผนแม่บท ข้อ ๔.๑.๑ พลังทางสังคม ข้อ ๔.๑.๑.๔ การดำเนินภารกิจตามแผนแม่บทพลังทางสังคม

/๓. หลักการ...

๓. หลักการและเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่หมู่ที่ ๔ บ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมา เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ ทรงมีพระราชดำริมอบที่ดินส่วนพระองค์ ๑,๓๕๐ ไร่ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นำมาดำเนินการในลักษณะคลินิกเกษตร และพระราชทานชื่อโครงการว่า “เกษตรวิชญา” แปลว่า ปราชญ์แห่งการเกษตร เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริในรูปแบบศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนเป็นศูนย์ฝึกอบรม และวิจัยพัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้เกิดเป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติ และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๖ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำเสนอแผนแม่บทและแผนปฏิบัติงานเพื่อขอรับสนับสนุนงบประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จากคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) โดยจะยึดกรอบแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บท และแผนปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มอบพื้นที่ให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ประมาณ ๑๒๓ ไร่ เพื่อดำเนินการโครงการธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จนถึงปัจจุบัน ส.ป.ก. ได้พัฒนาพื้นที่ ๑๒๓ ไร่ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ และเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ด้วยการปลูกป่า ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง และขับเคลื่อนงานโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้พื้นที่ป่าที่เคยเสื่อมโทรมฟื้นฟูเป็นแหล่งอาหารชุมชน รักษาไม้ยืนต้นให้เป็นป่าผสมผสาน มีการดูแล และรักษาระบบนิเวศโดยชุมชนและเพื่อประโยชน์ของชุมชน ปัจจุบัน ธนาคารอาหารชุมชน มีพืชอาหารและสมุนไพร กว่า ๑๒๓ ชนิด มีไม้ยืนต้น ประมาณ ๑๓๓,๖๐๐ ต้น ทำให้ราษฎรบ้านกองแหะ ๑๔๘ ครัวเรือน ประชากร ๔๕๐ ราย มีพืชอาหาร พืชสมุนไพร ปลา และสัตว์น้ำประจำถิ่น ไว้บริโภคหมุนเวียนตลอดปี และด้วยข้อตกลงการใช้ประโยชน์ที่เกื้อกูลกันกับธรรมชาติ จึงทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุล

เนื่องในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ เป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๗๒ พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส.ป.ก. ได้น้อมนำพระราชปณิธาน “สืบสาน รักษา และต่อยอด” มาดำเนินการขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) สู่การสร้างธนาคารอาหารครัวเรือนในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยคัดเลือกพื้นที่นำร่อง ๑๒ ชุมชน ๑๒ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา เพชรบูรณ์ อุทัยธานี นครสวรรค์ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ ชลบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี และมีแผนที่จะขยายผลสู่เขตปฏิรูปที่ดินครบทั้ง ๗๒ จังหวัด ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๐ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเครือข่ายธนาคารอาหารและธนาคารเมล็ดพันธุ์ในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อการแบ่งปัน ใช้ประโยชน์ อนุรักษ์พันธุกรรมพืช เพื่อให้เป็นรากฐานของกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ และสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้งในมิติครัวเรือนและชุมชน

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ ส.ป.ก. ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริไปสู่เขตปฏิรูปที่ดิน โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๐ มีเป้าหมายขยายผลในพื้นที่ ๑๓ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน พะเยา อุทัยธานี นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สกลนคร ชลบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี เพื่อสร้างเครือข่ายความมั่นคงทางอาหาร อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์พันธุกรรมพืชไว้เป็นรากฐานของกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ เป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติของชุมชน ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชน สนับสนุนให้พื้นที่ธนาคารอาหารชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาการดำเนินงานตามแนวทาง

/พระราชดำริ...

พระราชดำริ โดยให้ชุมชน ท้องถิ่น และโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน

๔. วัตถุประสงค์

๔.๑ เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา)

๔.๒ เพื่อขยายผลพระราชดำริและพื้นที่ธนาคารอาหารชุมชนสู่เขตปฏิรูปที่ดิน

๔.๓ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกสร้างธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน

๕. กลุ่มเป้าหมายการดำเนินการ

๕.๑ เกษตรกร ทายาทเกษตรกร ในพื้นที่โครงการและในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๗๐ ราย

๕.๒ เกษตรกร ทายาทเกษตรกร ในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดพะเยา นครสวรรค์ อุทัยธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สกลนคร ชลบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี จำนวน ๑๑๔ ราย

๕.๓ เกษตรกร ทายาทเกษตรกร พื้นที่ขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ๑๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สกลนคร ชลบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี

๖. พื้นที่ดำเนินการ

๖.๑ พื้นที่บ้านกองแหะ หมู่ที่ ๔ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และในเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

๖.๒ พื้นที่ขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ๑๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ สกลนคร ชลบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี

๗. วิธีดำเนินการ/กิจกรรม

๗.๑ จัดทำเวทีชุมชนเพื่อชี้แจงโครงการ ประชาคม จัดทำแผนโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชน

๗.๒ ประสาน สำรวจ เก็บข้อมูลพื้นที่และเกษตรกรเป้าหมาย และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๗.๓ ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ/ศึกษาดูงาน เกษตรกรเป้าหมาย จำนวน ๑๘๔ ราย

๗.๔ กิจกรรมปลูกต้นไม้ การทำแนวกันไฟ การบำรุงรักษาระบบน้ำและฝายชะลอน้ำ

๗.๕ กิจกรรมขยายพันธุ์พืช บำรุงรักษาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์

๗.๖ กิจกรรมการดูแล บำรุงรักษา บริหารจัดการพื้นที่ธนาคารอาหาร

๗.๗ คัดเลือกเกษตรกรตัวอย่างด้านการขยายผลธนาคารอาหารชุมชนสู่ธนาคารอาหารครัวเรือน อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ และสนับสนุนปัจจัยการผลิต จำนวน ๒ ราย

๗.๘ การรายงานความก้าวหน้า ผลการดำเนินงาน และผลการใช้จ่ายงบประมาณประจำเดือนในระบบ ALRO Tracking และรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่อง และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปี

๗.๙ การติดตามประเมินผลเกษตรกรตามแบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม และเกษตรกรตัวอย่าง

๗.๑๐ การสร้างภาพลักษณ์ผลการพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริ การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการและการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวเนื่องกับโครงการฯ

๗.๑๑ การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด/ส่วนกลาง

/๘. ตัวชี้วัด...

๘. ตัวชี้วัด

๘.๑ เชิงปริมาณ

๑) เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้รับการส่งเสริมตามแนวทางพระราชดำริ จำนวน ๑๘๔ ราย

๒) พื้นที่ธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ จำนวน ๑ แห่ง

๓) มีการขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชนไปยังเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน ๑๓ ชุมชน ๑๓ จังหวัด

๘.๒ เชิงคุณภาพ

๑) เกษตรกรเป้าหมายที่น้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติและได้ผลจริงไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๕

๒) พื้นที่ธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การปลูกสร้างธนาคารอาหารชุมชนและแหล่งเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพ

๘.๓ ผลสัมฤทธิ์

๑) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐

๒) มีการน้อมนำพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) ไปขยายผลด้วยการปลูกสร้างธนาคารอาหารครัวเรือน/ธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน

๓) มีการใช้ประโยชน์ธนาคารอาหารครัวเรือน/ธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน (การบริโภค การใช้สอย และการสร้างรายได้)

๙. งบประมาณ

รวมทั้งสิ้น ๒,๓๗๙,๗๐๐ บาท (สองล้านสามแสนเจ็ดหมื่นเก้าพันเจ็ดร้อยบาทถ้วน) ประกอบด้วย

๙.๑ พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๐ จำนวน ๑,๖๔๓,๗๐๐ บาท (หนึ่งล้านหกแสนสี่หมื่นสามพันเจ็ดร้อยบาทถ้วน)

๙.๒ เงินนอกงบประมาณ (เงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม) จำนวน ๗๓๖,๐๐๐ บาท (เจ็ดแสนสามหมื่นหกพันบาทถ้วน)

๑๐. ระยะเวลาดำเนินโครงการ

๑ ตุลาคม ๒๕๖๙ - ๓๐ กันยายน ๒๕๗๐

๑๑. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑๑.๑ มีพื้นที่ต้นแบบธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การปลูกสร้างธนาคารอาหารชุมชนและแหล่งเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพ

๑๑.๒ มีการขยายผลพระราชดำริและพื้นที่ธนาคารอาหารชุมชนสู่เขตปฏิรูปที่ดิน

๑๑.๓ ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกสร้างธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน